

УДК 338.242.4:664.1

АРТІМОНОВА І.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦУКРУ

У статті проведено моніторинг виробництва та споживання продукції бурякоцукрового підкомплексу. Розглянуто законодавче регулювання ринку цукру в Україні. Проаналізовано обсяги виробництва цукру квоти «А» в розрізі бурякосійних областей України за останні роки. Запропоновано напрями удосконалення механізму державного регулювання ринку цукру в умовах глобалізації.

Ключові слова: ринок цукру, державне регулювання, квоти, цінова політика.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку цукробурякового підкомплексу України проблема створення і функціонування регульованого ринку цукру є надзвичайно важливою. Безперечно питання державного регулювання в аспекті удосконалення механізму квотування та визначення мінімальних цін на цукрові буряки та цукор потребують поглибленого проведення наукових досліджень у мінливих ринкових умовах. Вагомість цукробурякової галузі для економічного та інноваційного розвитку України та забезпечення добробуту населення потребує поглибленої уваги економічної науки до реформування організаційно-економічного механізму розвитку галузі, оскільки інтеграційні процеси проходять стихійно без врахування інтересів товаровиробників, виробників цукру, суміжників, споживачів, держави. Очевидно, що рівень розвитку цукробурякового виробництва України впливає не тільки на функціонування вітчизняного ринку цукру – продукту, що формує продовольчу безпеку держави, а й на розвиток інших продовольчих підкомплексів, які використовують цукор та іншу продукцію цукробурякового виробництва в своєму виробничому процесі. У перспективі цукровий підкомплекс має орієнтуватися на аграрно-продовольчий ринок, повністю забезпечуючи його внутрішній попит на цукор вітчизняного виробництва, поетапно освоювати режими зони вільної торгівлі і митних союзів та цілеспрямовано розвивати ринкову інфраструктуру з використанням різних методів його регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку цукробурякового підкомплексу привертати увагу таких вітчизняних вчених: В. Андрійчук, В. Бойко, П. Борщевський, О. Варченко, П. Гайдуцький, С. Кваша, М. Коденська, І. Лукінов, М. Малік, Б. Пасхавер, П. Саблук, А. Фурса, О. Шпичак, М. Ярчук та ін. Наявність наукових робіт з окресленої проблематики, їх висока наукова та практична цінність є базою системного і комплексного дослідження розвитку цукробурякового підкомплексу. Разом з тим, трансформаційні процеси у сфері цукробурякового виробництва потребують поглибленого вивчення й обґрунтування напрямів щодо відродження цукробурякового підкомплексу та удосконалення механізму державного регулювання вітчизняного ринку цукру.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан цукробурякової галузі та запропонувати напрями удосконалення механізму державного регулювання виробництва і реалізації цукрових буряків та цукру в умовах глобалізації.

Матеріали та методика дослідження. У процесі наукового дослідження було використано низку методів, серед яких ключовими є: діалектичний, узагальнення і порівняння, абстрактно-логічний, структурно-функціональний, монографічний, графічний методи.

Результати досліджень та їх обговорення. Основним завданням політики регулювання ринку цукру є забезпечення попиту внутрішнього агропродовольчого ринку та одержання прибутку товаровиробниками. Заслужує на увагу вітчизняної практики досвід провідних країн світу, які здійснюють ефективне управління внутрішнім ринком через квоти та гарантування цін як на цукор, так і на сировину. Законодавче регулювання ринку цукру в Україні здійснюється з використанням інструментарію, подібного до країн ЄС. Зокрема, встановлення квот на виробництво і поставки цукру на внутрішній ринок сприяють збалансуванню попиту та пропозиції. Ефективність цього механізму підтверджує світова практика: в більшості країн, які

виробляють цукор, внутрішній ринок квотується. Враховуючи досвід країн ЄС у регулюванні ринку цукру, в Україні доцільно удосконалювати систему квотування виробництва цукрових буряків і цукру.

В Україні необхідність державного регулювання ринку цукру була зумовлена інтенсивністю інфляційних процесів, що відбувалися в 90-ті роки, та їх наслідками. Варто відмітити, що основними положеннями прийнятого Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» передбачено посилення державного впливу на ринок цукру через запровадження в дію таких механізмів: системи квотування, введення мінімальних цін на цукор та цукрові буряки; закупівля цукру для задоволення потреб держави із попереднім фінансуванням витрат виробників цукру та цукрових буряків; декларування наявності цукру в усіх суб'єктах підприємницької діяльності, незалежно від форми власності; визначення кварталних і місячних обсягів реалізації цукру на внутрішньому ринку; механізм регулювання імпорتنних поставок цукру-сирцю тростинного; пільгове державне кредитування виробників цукру та цукрових буряків [1]. На виконання цього Закону та відповідно до Постанови КМУ від 2 червня 2000 р. «Про деякі питання державного регулювання виробництва і реалізації цукру» встановлено порядок формування квоти поставки цукру на внутрішній ринок (квота «А»), квоти поставки цукру за міжнародними договорами (квота «В») та обсягів цукру, виробленого понад квоти «А» і «В» і призначеного для реалізації його власниками виключно за межами країни (квота «С») [2]. Починаючи з 2000 р., щорічно визначаються та розподіляються обсяги вирощування цукрових буряків для виробництва цукру в межах квот «А» і «В» та виробництва цукру в межах цих квот. Заслугує на увагу те, що зміни, внесені до Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» у 2008 р., відмінили квоти «В» і «С» з дня вступу України до СОТ.

В останні роки кон'юнктура світового ринку, цінова ситуація на внутрішньому ринку та заходи з боку держави та інвесторів сприяли збільшенню зацікавленості вітчизняних сільгосптоваровиробників до розширення площ посіву цукрових буряків та виробництва власного бурякового цукру. Разом з тим, КМУ на період 2011/2012 МР установив граничний обсяг поставки цукру на внутрішній ринок (квота «А») у розмірі 1860 тис. т, у тому числі: фонд споживання населенням 1778 тис. т (виходячи із середньодушового споживання на рівні 39 кг за рік) та інше споживання 82 тис. т [3].

Таким чином, незбалансоване виробництво цукру і обсяги його споживання на внутрішньому ринку потребують нагального відновлення експорту українського бурякового цукру. Однією з відправних позицій подальшого відродження цукрової галузі є підвищення конкурентоспроможності цукру та активізації просування його на продовольчі ринки зарубіжних країн.

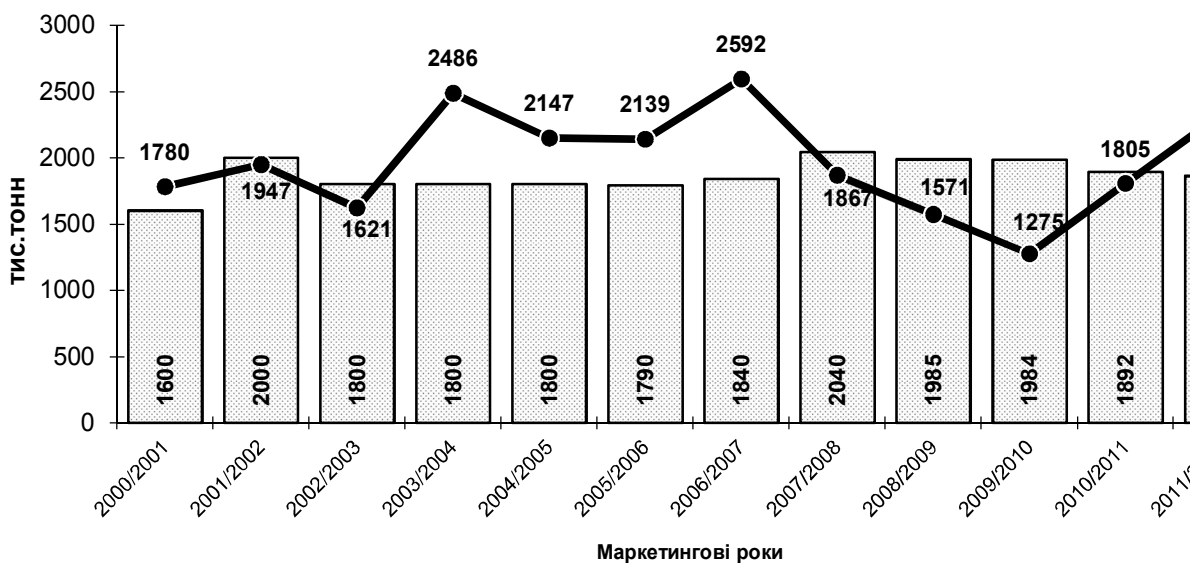
Нині цукрові заводи України можуть виробляти до 3,5 млн. тонн бурякового цукру. Зазначені обсяги повністю забезпечені виробничими потужностями, сприятливими природно-кліматичними умовами, родючими ґрунтами та культурою землеробства. Встановлено, що перехідні запаси цукру минулих років на початок 2011/2012 МР оцінюються в обсязі 323 тис. тонн згідно з балансом попиту і пропозиції цукру, затвердженого Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Міністерством аграрної політики та продовольства на період 2011/2012 МР. Відтак, з урахуванням власного виробництва цукру з цукрових буряків (2331 тис. тонн), перехідних запасів (323 тис. тонн) його ресурси в повному обсязі забезпечують потребу внутрішнього ринку на період 2011/2012 МР та створюють експортний потенціал близько 500 тис. тонн цукру [4]. У 2011 р. середні розрахункові витрати на виробництво однієї тонни цукру із цукрових буряків урожаю в цілому по Україні становлять 7200 гривень.

Нами був зроблений акцент на порівняльному аналізі розмірів квоти «А» та фактичного виробництва цукру протягом 2000–2012 МР (рис. 1). Як показує проведений аналіз, виробництво цукру за період 2003/2004–2006/2007 значно зросло, однак у 2007/2008–2010/2011 МР спостерігається зниження фактичних обсягів виробництва цукру проти установлених квот на цукор.

Перевиробництво цукру у період з 2003/2004 до 2006/2007 МР в основному було зумовлено надлишковим ввезенням і переробкою цукру-сирцю з тростини (табл. 1). Слід відмітити, що протягом 2000–2011 рр. цукор із тростинного сирцю в Україні не вироблявся лише у 2007–2008 рр.

Зауважимо, що у зв'язку зі вступом до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання щорічно ввозити 260 тис. т цукру-сирцю з тростини. Обсяг цукру-сирцю із тростини, в межах тарифної квоти ввезеного в Україну, включається під час формування квоти «А». Прийнятим Законом

України «Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини» [5], передбачено ввезення визначеного обсягу тростинного цукру-сирцю на пільгових умовах. Відтак, імпорфтне мито встановлене за пільговою ставкою 2% митної вартості за ставки 50% поставок на загальних умовах.

исунок 1 – Розмір квоти «А» та фактичне виробництво цукру, тис. т
Джерело: розраховано автором.

P

Таблиця 1 – Обсяги виробництва цукру та рівень виконання квоти «А» за 2000–2012 рр., тис. т

Маркетингові роки	Розмір квоти «А», тис. т	Вироблено цукру, тис. т		Рівень виконання квоти, % до квоти	
		всього	у тому числі з цукрових буряків	всього	у тому числі з цукрових буряків
2000/2001	1600	1780	1552	111,3	97,0
2001/2002	2000	1947	1657	97,4	82,9
2002/2003	1800	1621	1428	90,0	79,3
2003/2004	1800	2486	1456	138,1	80,9
2004/2005	1800	2147	1788	119,3	99,3
2005/2006	1790	2139	1990	119,5	111,2
2006/2007	1840	2592	2574	140,9	139,9
2007/2008	2040	1867	1867	91,5	91,5
2008/2009	1985	1571	1571	79,1	79,1
2009/2010	1984	1275	1271	64,3	64,1
2010/2011	1892	1805	1546	95,4	81,7
2011/2012	1860	н.д.	2331	н.д.	125,3

Джерело: розраховано автором.

Згідно з наказом Міністерства аграрної політики України від 7 квітня 2011 р. обсяги виробництва цукру квоти «А» на період з 1 вересня 2011 р. до 1 вересня 2012 р. виділено 80 цукровим заводам України загальною потужністю 241,23 тис. тонн [6]. Резервом нарощування виробничої потужності в Україні є 26 законсервованих цукрових заводів, які у разі забезпечення необхідною кількістю сировини можуть відновити свою виробничу діяльність, або можуть бути перепрофільовані на виробництво біологічних видів палива. Очевидним є той факт, що наявні виробничі потужності обсягом 312,57 тис. тонн переробки цукрових буряків на добу дозволяють переробляти щосезонно понад 27 млн тонн цукросировини та виробляти близько 3,3 млн тонн цукру.

У сезон 2010 р. із 73 цукрових заводів, яким виділена квота «А» з виробництва цукру, лише 20 заводів виробили цукор в повному обсязі, 7 заводів через відсутність сировини взагалі не працювали (ЗАТ АПО «Цукровик Полтавщини», ВАТ «Узинський цукровий комбінат», ЗАТ НВП «Західцукор», ВП «Веселоподільський цукровий завод», ТОВ «Золочівагро», ВАТ «Блок Агро-світ», ТОВ «УК.АЗ-Дружба», ВАТ «Володимир-цукор», ВАТ «Савинський цукровий завод»).

Ситуація кардинально змінилася у 2011 р., коли виробництво цукру склало 2331 тис. т, що на 25% перевищує законодавчо встановлений граничний обсяг поставки цукру на внутрішній ринок. З'ясовано, що в 2011 році працювало 77 цукрових заводів загальною виробничою потужністю 240,2 тис. т переробки буряків на добу. Зокрема через відсутність достатньої кількості цукросировини в зоні 3 цукрових заводів, яким виділена квота «А», в сезон 2011 року не працювали: Золочівська філія ПрАТ «Райз Максимко», ВАТ «Блок Агросвіт» (Парафіївський ц/з), НВФ «Сіндал Д» (ТОВ «Пархомівський цукровий завод»). Цього ж року після тимчасової перерви відновили свою виробничу діяльність: ПАТ «2-й ім.Петровського цукровий завод» Кіровоградської області, ВАТ «Узинський цукровий завод» Київської області, ТОВ «УК.А3-Дружба» (Угроїдський цукровий завод) Сумської області, ТОВ «Агропромислова компанія «Савинська» Харківської області, ВАТ «Корнинський цукровий завод» Житомирської області, ТОВ «Бужанський цукор» Черкаської області. У 2012 році працювало лише 63 цукрових заводи загальною виробничою потужністю 212,88 тис. т переробки буряків на добу [7]. Резервом нарощування виробничої потужності в Україні є 26 законсервованих цукрових заводів, які у разі забезпечення необхідною кількістю сировини можуть відновити свою виробничу діяльність, або можуть бути перепрофільовані на виробництво біологічних видів палива. Підтвердженням цьому є ТДВ «Узинський цукровий комбінат», який крім виробництва цукру ще виробляє біоетанол.

Відмітимо, що бурякосійні підприємства, які виконали свої зобов'язання за розподіленими обсягами вирощування цукрових буряків для виробництва цукру в межах квоти «А» та мають їх надлишок, можуть залучатися до забезпечення виконання зобов'язань інших бурякосіючих підприємств за погодженням з ними і цукровими заводами та з укладенням відповідних договорів. За період використання важелів державного регулювання ринку цукру були труднощі із забезпеченням виконання поставлених перед цукровими заводами квот на виробництво цукру, дотриманням мінімальних цін на сировину та цукор. Дослідженням встановлено, що в Україні не завжди виконувались встановлені квоти за роками.

Виявлено, що квоту «А» із 15 бурякосійних областей у 2010 р. виконали лише Житомирська, Тернопільська та Чернігівська області; у 2011–2012 рр. спостерігалось повне виконання обсягів виробництва цукру квоти «А» за винятком лише Івано-Франківської та Кіровоградської областей у 2012 р. (табл. 2).

Таблиця 2 – Обсяги виробництва цукру квоти «А» в розрізі областей за 2010–2012 рр., тис. т

Області	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	Розподіл обсягів виробництва цукру квоти «А», тис. т	Фактично вироблено цукру, тис. т	Розподіл обсягів виробництва цукру квоти «А», тис. т	Фактично вироблено цукру, тис. т	Розподіл обсягів виробництва цукру квоти «А», тис. т	Фактично вироблено цукру, тис. т
Вінницька	349,97	296,44	370,61	439,37	361,23	362,44
Волинська	99,51	91,55	75,76	94,98	64,29	93,38
Житомирська	27,58	27,66	37,42	47,68	31,98	49,0
Івано-Франківська	6,36	3,24	6,36	6,79	8,02	6,46
Київська	171,88	162,29	177,82	232,77	145,31	205,5
Кіровоградська	56,08	50,85	67,54	91,29	70,01	68,41
Львівська	98,43	78,81	88,15	111,88	109,02	134,87
Полтавська	351,34	241,77	341,71	411,54	362,61	430,99
Рівненська	85,86	75,70	87,65	94,46	83,34	94,66
Сумська	18,85	14,61	25,63	34,72	17,72	19,53
Тернопільська	146,63	147,69	126,54	208,00	181,33	212,07
Харківська	108,10	61,96	107,82	132,31	94,02	106,52
Хмельницька	181,02	164,21	186,80	217,01	152,07	235,04
Черкаська	119,90	87,32	111,13	148,42	115,67	143,61
Чернігівська	12,52	33,39	38,51	49,18	36,38	45,17
Разом по Україні	1892,00	1546,14	1860,00	2330,95	1833,00	2226,38

Джерело: складено автором за даними Національної асоціації цукровиків України.

Позитивним за останні роки в цукровій галузі є те, що сформувалась група інвесторів, за участю яких вироблено у сезоні переробки цукрових буряків урожаю 2012 року 70,6% цукру до загального виробництва. Однак, в останні роки по деяких областях різко погіршилася технологічна якість цукрових буряків. Цукристість буряків урожаю 2012 року в порівнянні з минулим роком зменшилась на 0,52% [8].

Динаміка зміни сумарної виробничої потужності працюючих цукрових заводів в Україні протягом 2000–2012 рр. представлена на рис. 2.

Рисунок 2 – Динаміка виробничої потужності цукрових заводів, тис. т

Джерело: [8].

Дані на рис. 2 свідчать, що починаючи з 2000 р. спостерігається спад виробничих потужностей цукрових заводів. Так, потужність задіяних цукрових заводів в 2012 році склала 212,88 тис. т переробки буряків за добу і використана на 0,95%. Як уже зазначалось, загальна виробнича потужність в цьому році зменшилась за рахунок зменшення кількості працюючих цукрових заводів (63 заводи проти 77 минулого року). Окремі цукрові заводи наростили свою добову потужність та збільшили кількість діб роботи.

Таким чином, за умови доведення обсягів виробництва цукрових буряків і цукру по областях, основною проблемою нині залишається забезпечення їх виконання. Така ситуація вимагає від держави використання певних регуляторів, наприклад, зменшення квоти «А» виробництва цукрових буряків і цукру тим областям, які не забезпечили виконання встановлених обсягів, та збільшення їх тим регіонам, які виконали доведену квоту. Врожайність цукрових буряків – важливий показник для встановлення розміру квоти. Доцільно перерозподіляти квоти від товаровиробників з більш низьким рівнем урожайності виробникам, які одержують високі врожаї цукрових буряків. Все це призведе до того, що зменшиться кількість товаровиробників із високими витратами виробництва та відповідно збільшиться кількість ефективніших виробників цукрових буряків.

Розподіл обсягів поставки цукру квоти «А» визначається наказом Міністерства аграрної політики та продовольства, проте жодним законодавчим актом не передбачено відповідальність за недотримання розміру квот, що призводить до недовиробництва граничної квоти.

Вважаємо, що варто було б заборонити реалізацію понадквотованого цукру на внутрішньому ринку. Так, понадквотований цукор необхідно реалізовувати за межами України до кінця маркетингового року або використати для виробництва біоетанолу. Оскільки в умовах загострення проблеми забезпечення України енергоносіями та скорочення попиту на білий буряковий цукор доречно прискорити виробництво біоетанолу на основі цукрових буряків.

Відмітимо, що Постановою КМУ «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2012 р. до 1 вересня 2013 р.» встановлена мінімальна ціна на солодкі коренеплоди у розмірі 339,85 грн/т [9]. Однак, за весь період існування мінімальних цін на цукрові буряки та цукор їх рівень був штучно занижений та жодного разу вони не індексувалися з урахуванням рівня інфляції, що свідчить про неефективність механізму державного регулювання бурякоцукрової галузі. Як бачимо важливий важіль цінового регулювання не виконується.

Підкреслимо, що рівень державної підтримки виробництва цукрових буряків встановлюється недостатній для забезпечення розширеного відтворення у буряківництві. Для бурякосійного підприємства важливо отримати ціну за реалізовані цукрові буряки, еквівалентну понесеним матеріальним витратам на виробництво продукції, та можливості для відтворення вкладених

ресурсів. Нині для забезпечення еквівалентності міжгалузевого обміну ціни на цукрові буряки необхідно визначати з урахуванням норми прибутку. Нині у бурякосійних підприємствах гостро постала проблема державної підтримки товаровиробників через компенсацію різниці між еквівалентною та ринковою ціною.

Для стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції, розвитку аграрного ринку та забезпечення продовольчої безпеки населення був прийнятий Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. [10]. Він визначає цукор-пісок буряковий об'єктом державного цінового регулювання та передбачає щорічно встановлювати мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на цукор. Відмітимо, що зміст державного цінового регулювання полягає у здійсненні Аграрним фондом державних інтервенцій в обсягах, що дозволяють встановити ціну рівноваги на рівні, не нижчому за мінімальну інтервенційну ціну та не вищому за максимальну інтервенційну ціну.

Водночас зазначимо, що за період 2007/08-2012/13 МР державний інтервенційний фонд цукру жодного разу не був сформований в обсягах, визначених законодавством (табл. 3).

Таблиця 3 – Обсяги формування державного інтервенційного фонду цукром, тис. т

Маркетинговий рік	Назва та реквізити законодавчого акта	Обсяг державних інтервенцій, тис. т	
		визначений законодавством	фактичний
2007/2008	Наказ Мінагрополітики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2007-2008 маркетинговому періоді» від 28 квітня 2007 р., № 301	180,0	25,2
2008/2009	Наказ Мінагрополітики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2008-2009 маркетинговому році» від 27 лютого 2008 р., № 96	278,0	68,0
2009/2010	Наказ Мінагрополітики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2009-2010 маркетинговому році» від 24 січня 2009 р., № 50	314,0	-
2010/2011	Постанова КМУ «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2010/11 маркетинговому періоді» від 11 лютого 2010 р., № 155	368,0	78,8
2011/2012	Постанова КМУ «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2011/12 маркетинговому періоді» від 26 січня 2011 р., № 66	247,6	191,4
2012/2013	Постанова КМУ «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2012/13 маркетинговому періоді» від 05 березня 2012 р., № 172	366,6	176,0

Джерело: сформовано автором.

Обсяги формування державного інтервенційного фонду цукром у відсотках до законодавчо затверджених обсягів по роках становили: 2007/08 МР – 14%, 2008/09 МР – 24,5%, 2010/11 МР – 21,4%, 2011/12 МР – 77,3% та 48,0% у 2012/13 МР. Встановлено, що у 2009/2010 МР закупівлю цукру до державного інтервенційного фонду взагалі не проводили.

У Постанові КМУ «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2012/13 маркетинговому періоді» обсяги закупівлі бурякового цукру-піску до інтервенційного фонду передбачено збільшити на 119 тис. т порівняно з попереднім маркетинговим періодом [11]. При цьому фактичне формування державного інтервенційного фонду у 2012/2013 МР зменшилося порівняно з попереднім періодом на 15,4 тис. т цукру.

Встановлено, що вперше мінімальні та максимальні інтервенційні ціни на цукор як об'єкт державного цінового регулювання затверджено наказом Мінагрополітики у 2010/2011 МР, мінімальні інтервенційні ціни були встановлені на рівні 6700 грн/т, максимальні інтервенційні ціни – 7700 грн/т (табл. 4).

Міністерство збільшило інтервенційні ціни для закупівлі цукру до державного інтервенційного фонду на наступний рік. Наказом Мінагрополітики та продовольства України від 10.02.2011 р. «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2011/2012 маркетинговому періоді» визначено мінімальну та максимальну інтервенційну ціну на цукор-пісок (буряковий) на рівні 7700 та 8500 грн/т відповідно. Враховуючи кон'юнктуру на внутрішньому ринку цукру у 2012/2013 МР, уряд знизив інтервенційні ціни до рівня: мінімальна – 6500 грн/т, максимальна – 7300 грн/т [12; 13].

Таблиця 4 – Динаміка мінімальних та максимальних інтервенційних цін на цукор, грн/т

Маркетинговий рік	Назва та реквізити законодавчого акта	Мінімальна інтервенційна ціна, грн/т		Максимальна інтервенційна ціна, грн/т	
		без ПДВ	вкл. ПДВ	без ПДВ	вкл. ПДВ
2010/2011	Наказ Мінагрополітики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2010-2011 маркетинговому періоді» від 23 лютого 2010 р., № 78	5583,3	6700,0	6416,7	7700,0
2011/2012	Наказ Мінагрополітики України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2011-2012 маркетинговому періоді» від 10 лютого 2011 р., № 17	6416,7	7700,0	7083,3	8500,0
2012/2013	Наказ Мінагрополітики та продовольства України «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2012-2013 маркетинговому періоді» від 14 березня 2012 р., № 125	5416,7	6500,0	6083,3	7300,0

Джерело: сформовано автором.

Порівняння динаміки середніх оптово-відпускних цін на цукор з мінімальними і максимальними інтервенційними цінами свідчить, що фактичні середні ціни реалізації цукру значно нижчі як мінімальних, так і максимальних інтервенційних цін. Таким чином, ще один вагомий важіль державного регулювання ринку цукру виявився недієвим.

Висновки. Результати дослідження переконують, що специфіка дії ринкових законів у сфері виробництва і реалізації вітчизняного цукру потребує запровадження дієвого механізму регулювання ринку цукру з використанням для цього системи адміністративних, організаційних, правових та економічних важелів з урахуванням світового досвіду та національних традицій функціонування цукробурякового підкомплексу. Існує потреба внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру», в якому слід передбачити регулювання виробництва та функціонування ринку цукру в умовах членства України в СОТ та розширення співпраці з Європейським Союзом.

Крім того, необхідне удосконалення державного цінового регулювання ринку цукру в Україні, що передбачає: по-перше, формування державного інтервенційного фонду цукром та здійснення державної аграрної інтервенції з метою підтримки належного рівня продовольчої безпеки держави; по-друге, своєчасне і в необхідних обсягах оперативне застосування товарних і фінансових інтервенцій на цукор за реалізації його на організованому аграрному ринку, щорічне уточнення мінімальних і максимальних інтервенційних цін для ефективного застосування інтервенцій з урахуванням інфляції та індексів цін; по-третє, запровадження державних заставних закупівель цукру як форми кредитування та захисту виробників від несприятливих цінових коливань на аграрному ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» від 17 червня 1999 р. № 758 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 268.
2. Постанова КМУ «Про деякі питання державного регулювання виробництва і реалізації цукру» від 2 червня 2000 р. № 868 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/868-2000-п>
3. Постанова КМУ «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2011 р. до 1 вересня 2012 р.» від 2 березня 2011 р. № 179 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/179-2011-п>
4. Інформація про підсумки роботи НАЦУ “Укрцукор” в 2011 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sugarconf.com/custom/files/ua_2012_04/mat_conf/24-58.pdf
5. Закон України «Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини» від 30 листопада 2006 № 404-V // Відомості Верховної Ради України, 2007. – № 4. – Ст. 39.
6. Наказ Мінагрополітики «Про розподіл між суб’єктами господарювання обсягів поставки цукру квоти “А” на внутрішній ринок у період з 1 вересня 2011 року до 1 вересня 2012 року» від 7 квітня 2011 р. № 119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sugarua.com/ua/39/lists/1125>
7. Оперативно-статистичні матеріали цукровиків України «Бурякоцукровий комплекс України» – К.: Цукор України, 2012. – 201с.
8. Інформація про підсумки роботи НАЦУ “Укрцукор” в 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sugarconf.com/custom/files/ua_2013_03/40-66%20jar4uk.pdf

9. Постанова КМУ «Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2012 р. до 1 вересня 2013 р.» від 11 квітня 2012 р. № 290 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/290-2012-п>
10. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004 – № 49. – Ст. 527.
11. Постанова КМУ «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду у 2012/13 маркетинговому періоді» від 05 березня 2012 р. № 172 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Наказ Мінагрополітики «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2011-2012 маркетинговому періоді» від 10 лютого 2011 р. № 17 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Наказ Мінагрополітики «Питання діяльності Аграрного фонду на організованому аграрному ринку у 2012-2013 маркетинговому періоді» від 14 березня 2012 р. № 125 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro derzhavne rehuliuвання виробництва і реалізації цукру» від 17 червня 1999 р. № 758 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1999. – № 32. – Ст. 268.
2. Postanova KМУ «Pro deіaki pytannia derzhavnogo rehuliuвання виробництва і реалізації цукру» від 2 червня 2000 р. № 868 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/868-2000-п>
3. Postanova KМУ «Pro derzhavne rehuliuвання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2011 р. до 1 вересня 2012 р.» від 2 березня 2011 р. № 179 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/179-2011-п>
4. Informatsiia pro pidsumky roboty NATsU “Ukrtsukor” v 2011 rotsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://sugarconf.com/custom/files/ua_2012_04/mat_conf/24-58.pdf
5. Zakon Ukrainy «Pro vstanovlennia taryfnoi kvoty na vvezennia v Ukrainu tsukru-syrtsiu z trostyny» від 30 листопада 2006 № 404-V // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2007. – № 4. – Ст. 39.
6. Nakaz Minahropolityky «Pro rozpodil mizh subiektamy hospodariuvannia obsiahiv postavky tsukru kvoty “A” na vnutrishnii rynek u period z 1 veresnia 2011 roku do 1 veresnia 2012 roku» від 7 квітня 2011 р. № 119 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sugarua.com/ua/39/lists/1125>
7. Operatyvno-statystychni materialy tsukrovkyv Ukrainy «Buriakotsukrovyi kompleks Ukrainy» – К.: Tsukor Ukrainy, 2012. – 201 s.
8. Informatsiia pro pidsumky roboty NATsU “Ukrtsukor” v 2012 rotsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.sugarconf.com/custom/files/ua_2013_03/40-66%20jar4uk.pdf
9. Postanova KМУ «Pro derzhavne rehuliuвання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2012 р. до 1 вересня 2013 р.» від 11 квітня 2012 р. № 290 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/290-2012-п>
10. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu pidtrymku silskoho hospodarstva Ukrainy» від 24 червня 2004 р. № 1877-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2004 – № 49. – Ст. 527.
11. Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia obsiahiv formuvannia derzhavnogo interventsiiinoho fondu u 2012/13 marketynhovomu periodi» від 05 березня 2012 р. № 172 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua>
12. Nakaz Minahropolityky «Pytannia diialnosti Ahrarnoho fondu na orhanizovanomu ahrarnomu rynku u 2011-2012 marketynhovomu periodi» від 10 лютого 2011 р. № 17 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Nakaz Minahropolityky «Pytannia diialnosti Ahrarnoho fondu na orhanizovanomu ahrarnomu rynku u 2012-2013 marketynhovomu periodi» від 14 березня 2012 р. № 125 [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua>

Направления совершенствования механизма государственного регулирования рынка сахара

И.В. Артимонova

В статье проведен мониторинг производства и потребления продукции свеклосахарного подкомплекса. Рассмотрено законодательное регулирование рынка сахара в Украине. Проанализированы объемы производства сахара квоты «А» в разрезе свеклосеющих областей Украины за последние годы. Предложены направления совершенствования механизма государственного регулирования рынка сахара в условиях глобализации.

Ключевые слова: рынок сахара, государственное регулирование, квоты, ценовая политика.

Надійшла 03.11.2014 р.